

УДК 330.564

Шубала І.В. к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТИ ПОЛІТИКИ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

У статті вивчено основні проблеми підвищення рівня доходів населення. Визначено основні принципи та пріоритетні напрями формування та реалізації політики доходів населення в умовах економічної кризи. Зроблено висновок, що для підвищення загального рівня доходів населення потрібно стимулювати розвиток середнього класу та створити належні умови праці, щоб зупинити потік трудової міграції за кордон.

Ключові слова: доходи, домогосподарства, політика доходів, державне регулювання, прожитковий мінімум.

Шубала І.В.

ПРИНЦИПЫ И ПРИОРИТЕТЫ ПОЛИТИКИ ДОХОДОВ НАСЕЛЕНИЯ В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОГО КРИЗИСА

В статье изучены основные проблемы повышения уровня доходов населения. Определены основные принципы и приоритетные направления формирования и реализации политики доходов населения в условиях экономического кризиса. Сделан вывод, что для повышения общего уровня доходов населения нужно стимулировать развитие среднего класса и создать надлежащие условия труда, чтобы остановить поток трудовой миграции за границу.

Ключевые слова: доходы, домохозяйства, политика доходов, государственное регулирование, прожиточный минимум.

Shubala I.

PRINCIPLES AND PRIORITIES OF THE POPULATION'S INCOME POLICY IN TERMS OF ECONOMIC CRISIS

The article deals with the main problems of raising the level of incomes. The principles and priority directions of the formation and implementation of the income policy of the population in the conditions of the economic crisis are determined. It is concluded that in order to increase the general level of incomes, it is necessary to stimulate the development of the middle class and create the proper working conditions in order to stop the flow of labor migration abroad.

Key words: incomes, households, income policy, state regulation, subsistence level.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Доходи домогосподарств є одним із найважливіших показників економічного становища країни. Структура доходів є чималою, проте, на реальні доходи домашніх господарств впливають високий рівень цін на споживчі блага, великі податки, та самі номінальні доходи. Саме доходи домогосподарства відображають рівень життя населення, тому потрібно приділити значну увагу у вивченні цієї галузі економіки.

Політика доходів домашніх господарств впливає не лише економічну сторону країни, але й характеризує рівень життя населення, щоб покращити рівень доходів домогосподарств потрібно для початку створити ефективні методи їх оцінки. В той же час, нерідко дії державних структур не завжди є скоординованими та системними, адже охопити всі верстки населення регуляторними заходами практично неможливо.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Наукові дослідження стосовно формування та реалізації політики доходів населення здійснювали багато відомих вітчизняних учених: Бандур, Д. Богиня, О. Волкова, Т. Заяць, Л. Іванова, А. Колот, О. Купець, Е. Лібанова, Л. Лісогор, Ю. Маршавін, І. Петрова, М. Романюк та інші [1; 2; 5-8; 10]. Також напрацьовано достатню нормативно-

правову базу у цій сфері [3; 4; 9]. Але слід розуміти, що навіть реалізувавши найкращу з наукових позицій стратегію, в умовах економічної нестабільності практично неможливо забезпечити різке підвищення рівня доходів для усіх соціальних груп населення. Тому виникає необхідність вироблення спільної стратегії та пріоритетів формування і реалізації політики доходів населення.

Цілі статті. Мета дослідження полягає у визначенні основних принципів та пріоритетів формування та реалізації політики доходів населення в умовах економічної кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Рівень доходів домогосподарств є важливим показником для оцінки рівня життя тому, що він визначає матеріальні та духовні можливості людини. Для оцінки рівня і динаміки доходів домогосподарств використовують показники номінального й реального доходу.

Державне регулювання доходів населення (домогосподарств) є однією із складових соціальної політики країни. Вона являє собою систему заходів та норм законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру. Ця система спрямована на створення умов, які сприяють відтворенню та розвитку робочої сили, а також послаблюють соціальну напруженість. Політика доходів базується на принципах, які закріплені в Конституції України та в інших законодавчих актах (рис. 1).

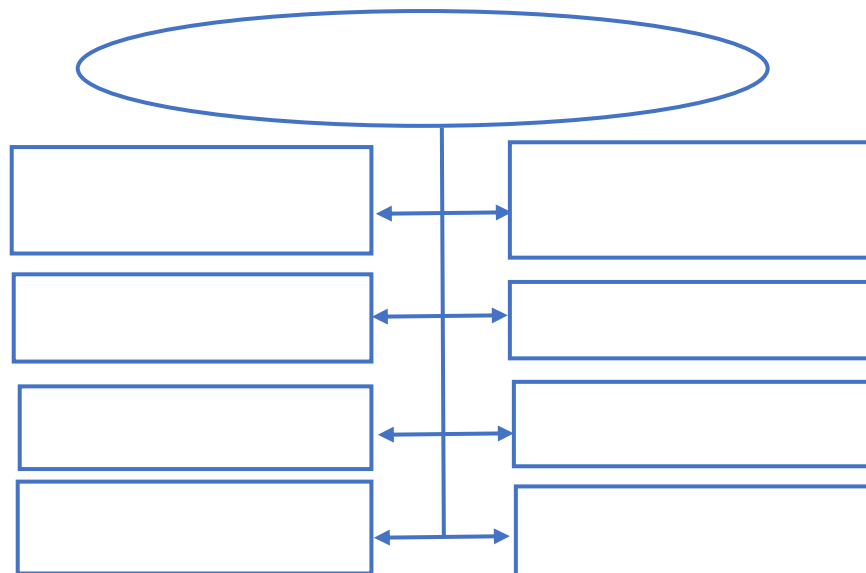

Рис.1. Принципи на яких базується політика доходів (узагальнено автором на основі джерел [3; 4; 9])

Найчастіше Державне регулювання доходів застосовують для визначення оплати праці та оподаткування. Держава здійснює контроль у сфері регулювання оплати праці через систему законодавства; податкову політику; тарифні угоди.

Відповідно до законодавства, державними соціальними стандартами являються – «встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій», а саме «встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму» [3].

Показник прожиткового мінімуму прийнято вважати «базовим соціальним стандартом» рис. 2. Базовий соціальний стандарт – це відображення у вартісному еквіваленті набору життєвих засобів, які повинен отримувати індивід для задоволення

розумних раціональних потреб. На нашу думку, із розвитком суспільства і модернізацією різних сфер економічної діяльності підходи та методи вивчення доходів домогосподарств слід постійно оновлювати і створювати нові на основі реального стану економіки країни.

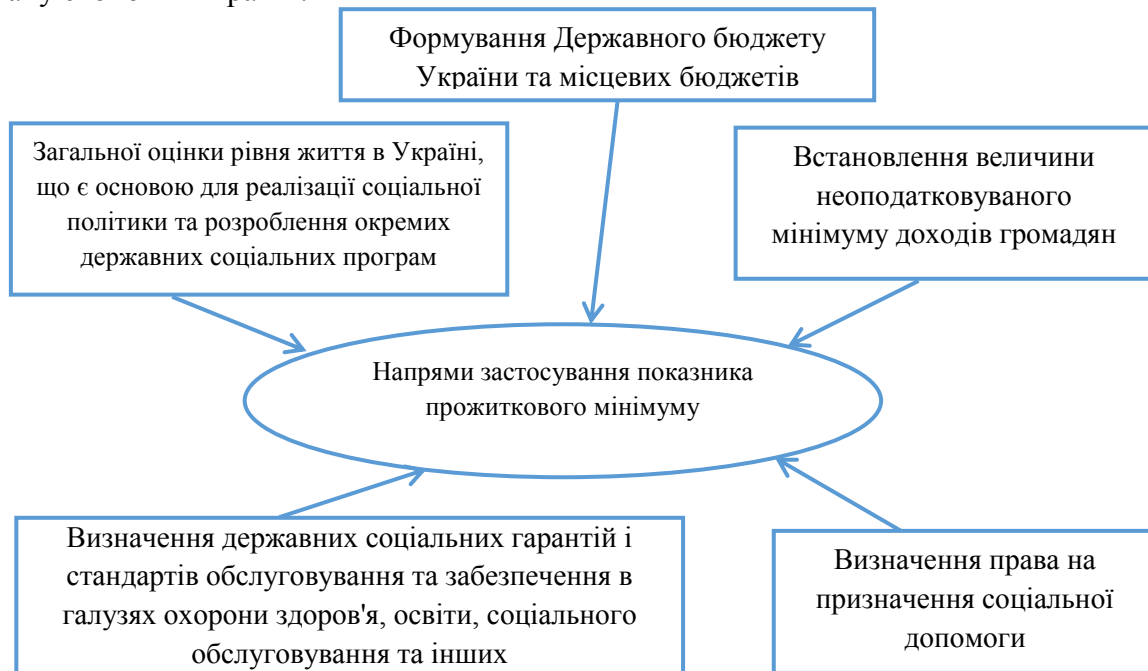

Рис. 2. Застосування прожиткового мінімуму (складено автором на основі джерела [4])

Розгляд доходів домогосподарства як платні за ресурси є характерним для функціонального підходу до процесу суспільного розподілу, в межах якого можна визначити, яка частина грошового доходу відповідає кожному з задіяних ресурсів через встановлення ціни кожного з них: робоча сила, як ресурс, реалізується у праці найманих працівників та виражається у розмірі заробітної платні; володіння майном або земельною ділянкою та здача їх в оренду оцінюються за допомогою орендної платні; ціною надання грошових коштів у позику або їх інвестування виступає процент і т. д. [2, с. 364; 5, с.185].

На нашу думку, нормативно-правова база регулювання доходів населення успішна лише в теорії, адже доходи населення не відповідають рівню цін, споживчий кошик на товари необхідного вжитку дивують своїм мінімалізмом. Проблема нашої країни полягає у тому, що у нас практично немає середнього класу суспільства, значно переважає бідність. Якщо враховувати доходи і витрати населення, то середньостатистична людина не може залишати собі заощаджень тому, що велика частина грошових коштів витрачається на харчування і комунальні послуги та ліки лише, що призводить до значного погіршення купівельної спроможності громадян.

Значну увагу слід приділити використанню зарубіжного досвіду у формуванні та розподілі доходів домогосподарств і виділити фактори, що впливають на рівень доходів:

- 1) фінансова грамотність громадян – являється одним із інструментів подолання бідності у державі.
- 2) низький рівень фінансової грамотності спричинений такими проблемами:
  - недосвідченість щодо прав та обов'язків споживачів фінансових послуг;
  - недовіра до фінансових інститутів;
  - недостатня поінформованість громадян щодо фінансових послуг.

Також негативно вплинули на фінансову освіченість українців успадкована від колишньої командно – адміністративної системи, відсутність зацікавленості держави у фінансовій освіті населення, що призвело до таких наслідків, як низький рівень доходів громадян; сформований менталітет українців, як нації, що не бажає жити в борг; психологічна неготовність населення сприймати нові фінансові знання [8].

3) загострення конфлікту на сході України спровокувало нове явище в країні, яке отримало назву «раптова бідність». Це явище характеризують як «бідність через втрату майна та джерел для існування внаслідок бойових дій на сході України. Межа вразливості до цієї форми бідності є досить високою, оскільки постраждали сім'ї повинні покривати такі необхідні витрати, як оренда житла, оновлення домашнього майна, одягу та взуття тощо» [9].

Проблеми, які виходять із вищесказаного:

- зниження реальних трудових доходів населення;
- підвищення рівня безробіття;
- зниження купівельної спроможності населення;
- еміграція кваліфікованих спеціалістів закордон;
- загострення бідності і нерівності населення.

Для підвищення рівня доходів населення, доцільно сконцентрувати увагу при реалізації економічних реформ саме на середньому класі, адже він охоплює кілька різних верств населення. Але для цього потрібно забезпечити формування атмосфери довіри та партнерства в суспільстві. Щоб державні інституції не тільки виконували, перш за все, каральні та контролюючі функції щодо адміністрування податків з доходів та прибутків, а й враховували складну економічну ситуацію в країні та проблеми у розвитку малого і середнього бізнесу.

Висновок. Отже, враховуючи все вищезазначене, можемо зробити висновки, що участь держави у формування системи доходів населення надзвичайно важлива, але має бути добре продуманою, щоб враховувати інтереси усіх верств населення. Адже значна частина населення країни через пасивну політику у сфері доходів, через неправильне оподаткування, через корупцію залишається за межею бідності. Рівень життя населення помітно погіршується, частина населення працездатного віку (зокрема висококваліфікованих спеціалістів) мігрує за кордон, де може за аналогічну працю отримати значно вищий середній дохід. В кінцевому підсумку наша країна втрачає колосальний трудовий потенціал, який використовується для забезпечення добробуту інших країн, тоді як економіка України залишається нестабільною та непрогнозованою, що відштовхує потенційних іноземних інвесторів.

Список використаних джерел:

- 1.Бервено О. Вплив надмірної нерівності доходів на якість життя / О. Бервено // Проблеми економіки. – 2014. – №1. – С. 304–308.
- 2.Вступ до економічної теорії. Підручник / [З. Ватаманюк, О. Ватаманюк, С. Панчишин, С. Кудин та ін.]; За ред. З. Ватаманюка. – [3-є вид., допов.]. – Львів: «Новий світ - 2000», 2006. – 504 с.
- 3.Закон України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2017-14>.
- 4.Закон України «Про прожитковий мінімум» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=966-14>
- 5.Кізіма, Т. О. Доходи домашніх господарств: теоретична концептуалізація та пріоритети формування в сучасних умовах / Т. О. Кізіма // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 2. – С. 47-54.
- 6.Лібанова Е. Аналіз бідності та соціальних наслідків економічної кризи в Україні [Електронний ресурс] / Елла Лібанова; Інститут демографії та соціальних досліджень НАНУ. – К., 2010. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_35927.
- 7.Лісовий А.В. Економічний аналіз доходів населення: стан, структура, динаміка / А.В. Лісовий, І.І. Чуницька // Наукові праці НДФІ. – 2010. – № 5. – С. 18-22.
- 8.Слов'янська Н. Підвищення фінансової грамотності: комерційний проект чи державна необхідність? / Наталія Слов'янська, Аеліта Незнанова // Вісник НБУ. – 2013. – квітень. – С. 31-35.
- 9.Цілі розвитку тисячоліття. Україна: 2000 – 2015. Національна доповідь. – Київ, 2015. – 73 с.
- 10.Швабій К.І. Довгострокова тенденція розподілу доходів населення в Україні / К.І. Швабій // Фінанси України : журнал. – 2010. – № 1(10). – С. 77-86.

Рецензент: д.е.н., доцент Шубалий О.М.